

LLULL I EL DOCTORAT DE LA IMMACULADA (*)

VIII. — RELACIONS ENTRE LLULL I SCOT

Precisament amb un contrast entre Duns Scot i Ramon Llull començava aquest treball. Aquest contrast era justament el motiu i el moll de la qüestió. Ací el volem reprendre amb la intenció de dibuixar el nostre parer a les acaballes d'aquest escrit. S'han donat relacions entre Llull i Scot? Quines han estat?

Els possibles contactes entre els dos personatges s'haurien de trobar en dos plans: l'històric i el doctrinal.

1. — *Encontre personal.*

Una simpàtica anècdota reconta la manera com Ramon Llull i Duns Scot van lligar amistat.¹²⁶ Hom ha cercat, naturalment, de precisar les dates en les quals van trobar-se respectivament a París els nostres dos homes, però si en el cas del primer no és tasca senzilla,¹²⁷ en el segon no esdevé pas més fàcil.¹²⁸ L'anècdota té a favor de la seva autenticitat la gràcia de recontar un fet completament intrascendent, sense grandiositat ni eloqüències, i que escauria molt bé a l'estil del missioner mallorquí. Una legenda imaginada hagués segurament inventat una escena un xic més solemne, més impressionant.

Però si llurs respectives cronologies no coincideixen a París, la historicitat de l'anècdota perd tota la seva estabilitat. De totes maneres

(*) Vegi's ESTUDIOS LULIANOS, V, 1961, 61-97; VI, 1962, 5-49, 221-255.

¹²⁶ Mentre Scot feia escola, un vell de barba florida feia anar el cap manifestant que no estava d'acord amb la doctrina ensenyada. Scot el volgué mesurar amb una pregunta elemental: *Dominus, quae pars?*. Llest Ramon Llull respongué: El Senyor no és part, sinó que és el tot. Aquesta intervenció fou l'espurna de la mútua amistat i de comunicacions científiques.

¹²⁷ Vegi's l'anterior nota 61.

¹²⁸ «Juan Duns Escoto, al igual que otros muchos doctores escolásticos..., carece de una cronología biográfica suficientemente detallada. Por esto hoy resulta difícil reconstruir su vida con toda exactitud», *Obras del Doctor Sutil, Juan Duns Escoto* (Madrid, (1960) 1.

els anys de la vida de cadascún en aquell període no són absolutament certs, amb algun document nou no seria massa difícil coordinar llurs anys i llurs estades a París. Per això, prudentment, alguns autors es limiten a referir l'anècdota sense pronunciar-se sobre la seva historicitat.¹²⁹ Altres s'inclinen decididament vers la negativa,¹³⁰ i uns darrers es decanten per l'afirmativa, fent acabar el cas d'una manera bonica i alguns, fins novel·lística.¹³¹

Una absoluta impossibilitat de l'encontre no es pot afirmar amb massa decisió; la seva probabilitat no és majorment garantida. D'on es conclou que no poden eixir deduccions certes de premisses incertes; i que millor que insistir en el fet o en el no-fet de l'encontre per a trobar o negar relacions doctrinals entre Llull i Scot, serà preferible examinar si realment en les doctrines algunes influències hi són possibles, esguardant en la llunyania la boirosa possibilitat que s'haguessin conegut.

2. — *Encontre llibresc.*

Si en la hipòtesi de l'encontre personal entre els nostres dos personatges, Scot tindria la funció de mestre i Llull la de deixeble,¹³² en

¹²⁹ Per exemple, L. WADING, *Annales minorum* (Quaracchi, 1931) VI, 135; PASQUAL, c. c., I, 254; HLF., v. 29, p. 35; HLF., v. 25, pp. 415-416; S. GALMES, *Dinamisme de Ramon Lull*, EF 46 (1934) 247; CARRERAS I ARTAU, *Història...*, 250.

¹³⁰ M. BIHL, *Le B. Raymond Lulle*, Etudes Franciscaines 15 (1906) 332; A. RIERA ESTARELLAS, *La Doctrina Inmaculista en los orígenes de nuestras Lenguas Romances*, Estudios Marianos 16 (1955) 252; BONNEFOY, *Le Vén. Jean...*, 101-102; Rev. d'Histoire Franciscaine 5 (1928) 217-3.

¹³¹ «En 1306 à Pris, il rencontre Duns Scot. Le Docteur illuminé et le Docteur subtil se lient d'amitié et bataillent ensemble à l'Université en faveur de l'Immaculée Conception», M. ANDRE, prefaci a R. LULLE, *L'ami et l'aimé* (Paris, 1921) p. XIX; ID., *Le Bienheureux Raymond Lulle* (Paris, 1900) 181-186; «...i entrà a l'Universitat de la Soborna, pobre pelegrí, a escoltar la paraula del gran Escot, sortint d'ella'l Doctor subtil i Ramon Llull comprenent-se, estimant-se i explicant-se mutualment sos projectes i treballs, com no podien menys els dos que eren igualment subtils, igualment il·luminats i corpesos per una mateixa ciència», R. FOLC I CAPDEVILA, *El Beat Ramon Llull, a Homenatge al Doctor Arcangelic... Beat Ramon Llull...*, (Barcelona, 1901) 63.

¹³² «Demés resten encara a fixar les possibles relacions doctrinals entre mestre Ramon i J. Duns Scot. Bé que més vell, no havia de poder rebre cap influència del doctor franciscà? ... el filòsof mallorquí conegué el gran doctor franciscà quan aquest, mestre a la Universitat de París (1302-1307), es trobava en el període més florent de sa fama i de sa producció literària», M. FLORI, *Dues noves testimoniances sobre el Doctor Il·luminat*, Anal. Sacra Tarrac. 12 (1936) 178; BONNEFOY, *Le Vén. Jean...*, 101, entendria aquell possible contacte posant Llull com a mestre i Scot com a auditor; P. M. BORDOY-TORRENTS, *Les escoles dominicana i franciscanes en «Lo Somni» de Bernat Metge*, Critèrium 1 (1925) 88, faria dependre fins el mateix *Disputatio* de les obres (1) de Scot.

canvi en la suposició de l'encontre llibresc serie el mallorquí qui prendria el lloc d'instructor, mentre que el franciscà prendria el d'escolar.

Però sobre el coneixement que cadascun d'ells tingués sobre els llibres de l'altre, es poden formular suposicions, però res no se sap del cert. No hi ha cap rastre per a dir que un copïi o opugni les opinions de l'altre. Amb bastant fonament es pot creure que l'any 1298 Llull no podia conèixer els llibres de Scot. Sembla també que a Oxford Duns Scot ensenyà la possibilitat de la Immaculada abans de tenir coneixement del *Disputatio* de Llull,¹³³ podria ser que Scot sentís poca estimació per les doctrines de l'altre;¹³⁴ però el cap d'avall cal reconèixer que si bé no és impossible que el franciscà conegués els escrits de Llull, esdevé difícil de provar-ho.¹³⁵

3. — Comparació en la doctrina.

Puix que cap element extern —ni la història, ni petges visibles en llurs llibres— no ens donen cap seguretat per afirmar o negar els contactes entre les nostres dues figures, stablirem algunes comparacions entre el respectiu ensenyament entorn a la Immaculada. Amb l'aventatge que, si no apereixen punts de coincidència, ressaltaran les divergències.

a) *Plantejament del problema.* — Repetides vegades, àdhuc recentement, s'ha atorgat a Duns Scot el mèrit preliminar d'haver estat el primer a plantejar d'una manera correcta el problema de la Immaculada. Tornem a dir altra vegada que ja Llull posà la qüestió amb perfecta exactitud teològica.

b) *Nivell de carn, nivell de Déu.* — La majoria dels autors medievals van trobar tan greus les dificultats per a admetre la Immaculada, perquè entenien aquest privilegi d'una manera encara molt física i biològica.

Mentre restessin a aquest nivell, la Immaculada no tenia sortida. Calia enlairar-se a un pla superior, al nivell de Déu. La realització d'aquest salt que encararia degudament el problema i l'engegaria vers la solució, va ser obra tant de Ramon Llull com de Duns Scot, cadascun pel seu cantó.

¹³³ Cf. LE BACHELET, *Immaculée Conception*, DTC... c. 1075.

¹³⁴ BASILI DE RUBI, *La escuela franciscana de Barcelona...*, EF 57 (1956) 369.

¹³⁵ «A-t-il connu les écrits de Lulle? C'est possible, mais il serait difficile de le prouver», BONNNEFOY, *Duns Scot, défenseur...*, 193.

c) *Predestinació*. — Sense voler establir comparacions amb d'altres arguments, tothom estarà d'acord en admetre que la doctrina de la predestinació ocupa un lloc primari en la doctrina que portà la Immaculada fins a la declaració dogmàtica i fins en la formulació del document solemne.

Doncs bé, Duns Scot mai no parlà de la predestinació de Maria¹³⁶ ni emprà aquesta doctrina com un argument a favor de la Immaculada.¹³⁷ Hom ha dit que l'apòcrif de Llull seria el primer intent d'explicar aquest misteri servint-se de la predestinació.¹³⁸ En canvi, creiem haver demostrat que el moll de l'argumentació de la Immaculada en el mateix *Disputatio* de Llull és precisament la predestinació de Maria com a Mare del Redemptor.

La doctrina escotista de la predestinació incondicionada del Crist lliga admirablement amb la Immaculada explicada dins de la mateixa llum, però Duns Scot personalment va arribar a aquesta síntesi. Ramon Llull, en canvi, explica la Immaculada per la predestinació com a Mare del Crist, tot i que tampoc lliga aquesta predestinació a la seva doctrina, en altres llocs exposada, de la primacia de Jesucrist damunt tota la creació.

d) *Redempció, mitjanceria i poder de Déu*. — Evident sembla que al poder infinit de Déu cal atribuir la causalitat eficient d'un prodigi com el de Maria Immaculada, puix que per a causar eficient-

¹³⁶ «Le Docteur Marial, Jean Duns Scot, n'a pas écrit une seule ligne sur la prédestination de la Très Sainte Vierge», C. BALIC, *La Prédestination de la Très Sainte Vierge dans la doctrine de Jean Duns Scot*, La France Franciscaine 19 (1936) 114; «pas même mentionné», *ib.*, 154; «Es absolutamente cierto que Escoto no habló para nada de la predestinación de María», P. DE ALCANTARA, *La redención de María y los méritos de Cristo*, EF 55 (1954) 200; «Scotistica dicitur haec doctrina non quod Scotus eam primus docuerit...», H. AMERI, *Doctrina theologorum de Imm. B. V. Conoc. tempore Concilii Basileensis*, (Roma, 1954) 95.

¹³⁷ N. DEL PRADO, *Divus Thomas et Bulla Dogmatica «Ineffabilis Deus»*, (Fribourg, 1919) 138, sembla entendre unificats els arguments del perfecte mitjancer, de la predestinació del Crist i de la de Maria en la doctrina immaculística de Duns Scot. Llavors identifica (p. 137) la via de Scot amb la de Ramon Llull, i la suposa no recta perquè «logica deductione perducit usque ad Immaculatam Conceptionem ante mortem Filii Dei previsam», en lloc de «ex morte» (p. 203). En la identificació i en la conclusió hi notem un xic de precipitació. — C. BALIC, *Theologiae marianae elementa* (Sibenici, 1933), en l'edició dels textos de Scot dedica algunes pàgines (1-16; 175-189) a la predestinació de Maria sota el títol «*Textus de praedestinatione Christi eiusque Matris*», mentre que en realitat el contingut manifesta l'engany, en el mateix índex p. 441: sota el títol no hi explicitament res de la predestinació de Maria.

¹³⁸ «es el primer autor que explica la immaculada concepción de María por su predestinación», P. DE ALCANTARA, *Las primeras elaboraciones de los conceptos de redención preservativa y débito del pecado*, Estudios Marianos 16 (1955) 126.

ment cal existir, i en la Concepció de Maria, Jesucrist com a persona encarnada no existia.

Però Jesucrist és el Redemptor universal, que vol dir Redemptor de tots els homes. De quina manera realitza aquesta seva funció mitjancera respecte a Maria?

De Ramon Llull ha estat dit que davant de la dificultat provinent de la universalitat de la redempció, ell recorre a l'infinit poder de Déu sense fer cap menció de la Passió ni de la Redempció.¹³⁹ En canvi, el punt genial de Duns Scot estaria en haver trobat que el perfectíssim mitjancer no és sols aquell que guareix sinó el que preserva.¹⁴⁰

No és veritat que Llull no alludeixi a la Redempció. Justament hem trobat que aquest era el nervi de tota la seva argumentació. El que succeeix és, que ell té un enfocament divers del de Scot. Duns Scot fa Immaculada a Maria mercès a una *redempció preservativa*. Ramon Llull, en canvi, preserva a Maria en consideració a la *redempció*. Scot la redimeix preservativament. Llull la preserva gràcies a la redempció. En Scot és el Crist qui redimeix Maria, en Llull és Déu qui la preserva. Segons Scot, el Crist empra avançadament els seus mèrits segons Llull, Déu usa el seu poder per a preservar-la. Els procediments llullià i escotista salven ambdós la redempció universal del Crist, però llurs procediment són completaments distints. Posem-los en esquema:

LLULL	SCOT
Déu	El Crist
amb el seu poder	amb els seus mèrits
preserva Maria	redimeix Maria
en previsió de la Redempció	avançant la Redempció ¹⁴¹

¹³⁹ «...applies his theory of predestination from all eternity and recurs to «the infinite power» of the Son of God or of the Holy Spirit, making no mention of either the Passion or the Redemption», BALIC, *The Mediaeval...*, 201.

¹⁴⁰ Verbalment en la butlla dogmàtica no apareix l'argument del perfectíssim mitjancer, c. BALIC, *Joannes Duns Scotus...*, 474, fonamental en Scot, i hem vist en canvi com era lamentada com un defecte la seva absència en Llull.

¹⁴¹ Després d'haver contemplat, costat a costat, els esquemes fonamentals de la doctrina de Llull i de Scot, per simple curiositat posem l'esquema que es podria extreure de la declaració dogmàtica:

INEFFABILIS
Deus
gratia et privilegio
praeservatam immunem
intuitu meritorum Christi Jesu salvatoris.

A primer cop de vista, aquest esquema té major retirada amb el Llull que amb el de Scot.

El particular camí de cada autor porta fins a Maria Immaculada, coincideixen en refer-se a Jesucrist com a Salvador; però indiscutiblement cada un porta una orientació diferent. Influències no semblen notar-s'hi; són ideologies independents i vàlides ambdues.

e) *Primat del Crist.* — Es ben possible que la doctrina del primat de Jesucrist sigui el veritable fonament de la Immaculada,¹⁴² però certament no ho és d'una manera tan visible que impedeixi a molts autors defensar la Immaculada i oposar-se al Primat. Segurament seria millor la convergència d'aquestes dues doctrines. El cas és, però, que tant Duns Scot com Ramon Llull defensaren aquest primat,¹⁴³ i en canvi cap dels dos va pensar en lligar a aquesta doctrina la seva defensa del primat.¹⁴⁴

f) *Natura del pecat original.* — Immaculada Concepció vol dir precisament no-contracció del pecat original. Però és absolutament necessari tenir una determinada teoria del pecat original i de la seva transmissió per a poder dametre la Immaculada? Algú així ho ha cregut,¹⁴⁵ i consegüentment ha negat a Llull els mèrits d'immaculatista, acusant-lo de tenir una doctrina imperfecta en esguard al pecat original. No tenim ara possibilitats d'aclarir quina sigui l'autèntica doctrina llulliana en aquest punt, però en la hipòtesi que ell seguís la teoria més física i biològica possible, la seva argumentació immaculatista conservaria encara tota la seva força, puix que es troba en un pla superior a totes les doctrines de propagació del pecat original. Exactament la mateixa cosa cal dir de Scot. Ell s'inclina vers la veritable concepció del pecat original com a manca de gràcia, però explícitament diu que encara que s'admetés una teoria biològica de transmissió, la vàlidesa de la seva argumentació persisteix. Tant ell com Llull han deixat a terra el cos i els seus òrgans, i s'han enlairat a cercar la solució en el pla dels principis.

g) *Primer instant.* — Els nostres dos autors concorden en posar la santedat en Maria des del primer instant del seu ésser. Pensen

¹⁴² BONNEFOY, *Duns Scot, défenseur*.... 193.

¹⁴³ Segons LONGPRE, DTC., c. 1127, ells dos es troben molt pròxims en aquest punt.

¹⁴⁴ «On a regretté aussi l'absence de tout recours à la doctrine de la primauté du Christ et de Marie dans la justification de l'immaculée conception, alors que Duns Scot affirme nettement cette doctrine dans ce même commentaire des Sentences», BONNEFOY, *Duns Scot, défenseur*.... 216-217, cf. 219.

¹⁴⁵ En relació a Ramon Llull, BONNEFOY repeteix insistentment aquesta idea en el seu llibre *Le Vén. Jean...*, ja moltes vegades citat.

en l'inici metafísic de la seva persona, no en un inici temporal. No es tracta de purificar el més ràpidament possible quelcom que forçosament ha de venir tacat, sinó que es tracta de fer venir sense taca el nou ésser creat. Scot diu que tant pot obrar Déu en la creació com en el baptisme. Llull afegeix que per Déu tant se val un temps com un altre per a realitzar els seus designis.

4. — *Superioritat en la doctrina.*

Que Llull hagi o no hagi defensat la Immaculada no és, en el nostre criteri, una qüestió d'importància secundària,¹⁴⁶ sinó molt important per ajudar a prendre bé les mides de la seva figura.

Però a remolc d'aquesta important qüestió en segueix necessàriament una altra, molt punxaguda: quina doctrina i quina solució és teològicament superior? Pronunciar-se en sentit objectiu no sempre és senzill. I així com hi ha qui creu que l'argumentació de Llull és inexacta e incorrecta,¹⁴⁷ hi ha també qui assegura que la de Duns Scot no tanca ajustadament.¹⁴⁸

No tenim cap pressa a pronunciar-nos en aquest punt. Es cert que Scot deixa la impressió d'ésser un teòleg més «professional», més enquadrat en els esquemes normals de la teologia clàssica. Però com que la doctrina està més en la intuïció germinal de la solució, que en determinats procediments metodològics, deixem a lliure ponderació les respectives intuïcions fonamentals.

Els arguments de l'un o de l'altre, són definitius? Demostren tots sols la Immaculada? No han estat mai apodíctics per a tothom fins que no arribà l'autoritat pontifícia. En qüestió semblant, la paraula definitiva no pertany a la teologia sinó al magisteri. Però el magisteri no l'hagués pronunciada sense l'ajuda de la teologia.

5. — *Convicció subjectiva.*

La Immaculada es podia defensar enginyosament com a justificada *possibilitat* —i ja era molt— o com a *convicció* subjectiva.¹⁴⁹ Hom

¹⁴⁶ «Another question, of entirely secondary importance...», ALLISON PERS, c. e., 407.

¹⁴⁷ LATKO, art. c., 58, 62, 75.

¹⁴⁸ «Además del traído y llevado argumento de Escoto, que no está, pese a su sutileza, horno de falacia —como la Inmaculada que propugna...», A. HUERGA, *Domingo de Valtanás, prototipo de las inquietudes espirituales en España al mediar el siglo XV*, Teología Espiritual 2 (1958) 450.

¹⁴⁹ FRANCISCO DE GUIMARAENS, 1 c., 35-36.

ha dit que inútilment se cercaria un sol teòleg que hagués afirmat *certitudinaliter* la Immaculada.¹⁵⁰

En els seus textos Duns Scot és certament molt prudent. Llull, en canvi, parlant de la Immaculada emprà els seus habituals procediments científics, i així quasi per *raons necessàries* prova que forçosament Maria havia de posseir l'exccepcional privilegi. Ell ha estat sense ombra de dubte més afirmatiu que no serà després el mateix Duns Scot.¹⁵¹ A voltes s'ha insinuat que el mallorquí fou més decidit perquè era més superficial, perquè no era prou conscient de la gravetat de la qüestió que tractava. En realitat però, Llull mostra que coneix el problema a bastament, que té clara consciència de totes les seves exigències, i després de tot això ell el resol profundament, amb una solució realment pensada.

Ramon Llull demostra ésser convençut de la veritat que defensa. I avui nosaltres podem judicar que el seu convenciment personal tenia en realitat una ferma base objectiva: mostra com la Immaculada era possible, i que ell n'estava convençut com d'un fet històric.

De les precedents pàgines ens en surt una conclusió ben simple: Ramon Llull no sols va afirmar verbalment la Immaculada, ans encara la va propugnar vàlidament, científicament, l'any 1298. Ell omple totes les condicions d'un autèntic defensor del gran privilegi de Maria.

D'aquesta conclusió en flueixen conseqüències. I en primer lloc que el seu nom ha d'anar arreglerat, amb igualtat de tractament, entre els dels primerencs desvetlladors d'aquest nou aspecte de la teologia.

Tots els teòlegs medievals concedien, sense dificultats, que Déu, amb la seva potència absoluta podia ordenar talment la creació de Maria que mai es trobés tacada de pecat. Però essent Maria una filla d'Adam generada com tots els altres homes, Déu ordenadament no podia fer-la Immaculada sense contradir en els fets la paraula revelada que havia donada.

Els autors que hagin salvat la plena santedat de Maria i alhora hagin mantingut la paraula de Déu revelada amb procediments convincents, seràn els defensors de la Immaculada. Els que hagin omplert totes les condicions legítimes de la demostració d'una possibilitat ordenada. Després de la controvèrsia al·ludida al principi d'aquestes ratlles ha semblat que Duns Scot era l'única columna que es mante-

¹⁵⁰ «...inaniter quis quaereret inter immaculistas saltem 'unum' qui Immaculatam conceptionem Virginis *certitudinaliter* asseveraverit», A. POMPEI, *Sermones duo parisienses saec. XIV de conceptione B. V. M.*, Miscellanea Franceseana 55 (1955) 532.

¹⁵¹ «...Lulle, plus libre de ses mouvements, a été plus affirmatif que ne le sera Duns Scot,...», BONNEFOFY, *Le Vén. Jean...*, 102.

nia a peu dret.¹⁵² Per això no hem tocat altres autors fora de Scot, i hem prescindit ací dels molts altres que han intervingut en la controvèrsia.

Suposant que Scot, després de la ventada, hagi retingut el seu lloc tradicional, només al costat seu hem procurat plaçar la figura de Ramon Llull.

En la història, la teologia ha passat de la negació a l'afirmació de la Immaculada. La girada havia de començar en un moment donat. I algun autor l'havia d'iniciar. Algú havia de ser el primer,¹⁵³ i en el temps Llull passa davant de Scot. Cronològicament no són simultanis, ni hi ha precedència del franciscà. Els de Llull són els primers escrits coneguts; redactats a París, i tenen primacia no sols en aquella ciutat sinó arreu del món.

Però la primacia cronològica no és única. Hi han primacies en importància, en valor, en competència, en oficialitat...¹⁵⁴

Cal considerar sinònims o almenys correlatius la *primacia* en una cosa i el *doctorat* de la mateixa cosa? Qui té una primacia ha de tenir un doctorat?

I en cas afirmatiu, a quina de les primacies concedir major importància, més pes decisiu en l'atorgació del diploma? El títol que es dóna a un personatge no és un dogma infal·lible, ni una essència metafísica, ni un primer element d'anàlisi químic. Un títol d'aquest estil el concedeix un cert acord universal, ordinàriament indicant una determinada excel·lència reconeguda pacíficament.

Molt sovint el títol no prové d'una primacia temporal, ans de plenitud, d'excel·lència: sant Agustí serà el doctor de la gràcia tot i no haver estat el primer a parlar de la gràcia; sant Francesc no té el nom de Pobriçó per haver estat el primer pobre, ans per haver estat un pobre característic; sant Pau és l'Apòstol del gentils, i no pas per haver convertit el primer gentil...

Avui el títol «Doctor de la Immaculada» no especifica netament cap personatge. N'és una prova la passada controvèrsia, i n'és una altra aplicar aquest títol a diferents autors.¹⁵⁵ Si algú parla: «El Doc-

¹⁵² «Scot ne sort donc pas diminué de cette controverse». R. LAURENTIN, *L'Immaculée Conception, derniers travaux*, La Vie Spirituelle 101 (1959) 546.

¹⁵³ No entenem per quina raó «Lógicamente no se puede hablar de un 'primero'», RAUL, art. c., 250.

¹⁵⁴ Duns Scot té més títols d'oficialitat que Ramon Llull, però en la mateixa línia d'oficialitat, d'altres autors poden presentar més certificats que Scot en la manera de defensar la Immaculada.

¹⁵⁵ A part de Llull, hi han d'altres al·ludits en aquest treball, com sant Llorenç de Brindis, sant Pere Pasqual, o apareguts en la controvèrsia. Hi afegim encara LE-

tor de la Immaculada ha fet tal cosa», se li respon: «De quin Doctor de la Immaculada parlem?». Encara ara, en aquest afer, no s'ha aconseguit unanimitat en l'opinió pública. Cert que aquesta opinió es podria guanyar aviat amb una explicació justificada, i amb la corresponent propaganda. Però quin seria el criteri? La primacia temporal? La vàlua de la doctrina? L'influx i la importància en la història? La doctrina més madura, més llargament exposada? El convenciment personal? Alguns d'aquest criteris combinats?

El costum dels títols és relativament tardà.¹⁵⁶ Duns Scot ha estat certament relacionat amb la Immaculada, però el seu renom corrent és «*Subtil*»,¹⁵⁷ encara que aquest mateix títol pot derivar-li de la Immaculada.¹⁶⁸ També hom li confereix altres denominacions.¹⁵⁹ Més habitualment hom coneix Ramon Llull amb els sobrenom d'«*Il·luminat*».¹⁶⁰

Hi ha prou raó per a canviar o per a afegir a un d'ells el de la Immaculada? Llull és primer cronològicament,¹⁶¹ però el seu escrit és breu, i si la seva influència ha existit no ha estat conscient per a tothom. Scot ha aconseguit més fama, però potser més inflada del que permetria el poc convenciment que posa en el seu escrit.

Cert que, si es volgués fer força damunt la opinió pública, Scot es trobaria en una situació aventatjosa, puix que Ramon Llull es troba quasi sol, mentre que darrera de Duns Scot hi ha la força d'un

VACK - VADEBONCOEUR, *Saint Alphonse-Marie de Liguori docteur de l'Immaculée* (Sainte-Anne-de-Beaupré, 1954).

¹⁵⁶ Cf. A. DONDAINE, «*Venerabilis Doctor*», *Mélanges offerts à Etienne Gilson* (Toronto-Paris, 1959) 211.

¹⁵⁷ Cf. L. MEIER, *De quodam elencho titulorum scholasticorum denuo invento*, *Antoniana* 27 (1952) 370; M. GRAJEWSKI, *Duns Scotus: Beatification. Canonization and Doctorship*, Franc. Educ. Conf. 35 (1954) 118-120; A. FRANKLIN, *Dictionnaire des noms, surnoms et pseudonymes latins*, (Paris), 1875 /reed. Torino, 1961/) 207, atribueix a tres altres autors el títol de «*Doctor Subtilis*».

¹⁵⁸ «*Et quoniam sepe sepius elucidabat eis conceptionem virginis marie nomen est consecutus rei. voluerunt igitur ut de cetero scotus doctor subtilis vocaretur*», A. POMPEI, *L'Immacolata Concezione e i teologi francescani del sec. XIV*, a *Virgo Immaculata VII/I* (Roma, 1957) 266.

¹⁵⁹ Força corrent és anomenar-lo «*Doctor Marianus*», renom diferent però que es basaria en el mateix mèrit immaculatista. (Entre parèntesi: Qui és el personatge que Goethe fa sortir cap a la fi del *Faust* amb l'únic nom de «*Doctor Marianus*»?). El mateix caldrà dir de «*Cavaller de la Immaculada*». Apuntem «*Doctor Verbi Incarnati*», E. LONGPRE, *Le B. Duns Scot docteur du Verbe Incarné*, *Studi Francescani* 30 (1933) 171-196; i algunes vegades la variant de «*Doctor del Crist-Rei*».

¹⁶⁰ Tampoc aquest títol li és exclusiu. FRANKLIN, o. c., 203, cita altres dos doctors amb el mateix renom.

¹⁶¹ «*non enim invenio alium ipso priorem in hoc puncto*», PASQUAL, o. c., I, 433; «*En définitive, sauf, dans une certaine mesure, le Bx. Raymond Lulle, pas un écrivain franciscain au XIIIe siècle, ..., qui affirme le dogme en question*», E. LONGPRE, *La Vierge Immaculée* (Paris, 1945) 11.

gran ordre religiós, i la força numérica podria donar aquella mica de copet que mancaria per a fer caura la balança de la justícia.

El títol hauria d'expressar el tret característic d'un autor. Com a característic de Scot hi ha la subtilitat, que es manifesta d'una manera particular també en l'explicació de la Immaculada. Ramon Llull feia venir tota la seva ciència i activitat de la *Il·luminació*, i a través d'aquella ciència va trobar una sortida per la Immaculada.

Si ningú no hi tingués res a dir, jo deixaria Duns Scot com a *doctor subtil*, deixaria Ramon Llull com a *doctor il·luminat*, afirmaria que tots dos han estat primerencs i genials defensors de la Immaculada,¹⁶² i per evitar discòrdies i ressentiments deixaria buida la cadira del *Doctorat de la Immaculada* com a càstic d'haver estat oferta oficialment a ple any 1900.¹⁶³

Aquest treball s'ha anat enfilant, quasi per posar la figura de Ramon Llull damunt d'un nou pedestal. Abans de finir volem suggerir l'objecció més greu que es pugui posar, i que si no tingués resposta esmicolaria tota la construcció.

«Els textos de Ramon Llull que heu presentat ja eren coneguts. Només heu fet que interpretar-los novament, i la significació que els hi heu donat, és una innovació en la seva interpretació. Penseu que si tinguessin el sentit que els i poseu ara, no hagués estat descobert en algun segle anterior?».¹⁶⁴

Concedim que tota la importància teològica de Llull en l'afer de la Immaculada depèn de la interpretació dels seus textos. En realitat el seu profund contingut doctrinal ha estat difós i fructífer en la teologia, ha arribat a ésser patrimoni comú. Però no hi ha arribat d'una manera conscient. D'altra banda, és sabut que en esguard a Llull, històricament hom ha fet més cabal dels seus apòcrifs que dels seus autèntics escrits immaculístics, i per això no és impossible que l'autèntic significat de l'argumentació lulliana hagi nassat com desaparegut. De nostre costat creiem que el text de Llull, no sols permet el significat predestinacionista que li hem atribuït, ans que l'exigeix. No podem fer altra cosa que apel·lar a ulteriors i millors criteris.

¹⁶² A sota una imatge de Maria Immaculada amb Ramon Llull i Duns Scot agenollats als seus peus, es llegeix: «Lo beat Ramon Llu i Duns Scot, los primers i los més grans defensors de l'Immaculada Concepció», a *Homenatge al Doctor Arcangelic...*, 70.

¹⁶³ Al congrés marià de Lyon, setembre del 1900, es formulà i aprobà aquest vot: «9e Voeu pour la reconnaissance du culte du vénérable Duns Scot avec le titre de docteur de l'Immaculée-Conception, ou docteur Marianite», of. *Etudes Franciscaines* 4 (1900) 431. Algun autor ja abans, personalment, cf. ARCANGELO DAROC, art. C., 110.

Una bella imatge va adreçar Llull als doctors en teologia del seu temps la qual avui podria repetir als actuals: «Reconec que són un home de poc mèrit i valor, però així com amb la gràcia de Déu és possible que un pastor o caçador qualsevol trobi enmig d'un camp una pedra preciosa, encara que ell després l'hagi de fer tallar i polir als especialistes, si vol veure'n tota la bellesa i tot el seu valor; així és possible que amb la gràcia de Déu hagi estat jo a trobar aquestes veritats». ¹⁰⁵

Ramón Llull, caçador independent que ha rastrejat pel seu compte totes les muntanyes de la teologia, pot molt bé haver estat destinat a descobrir i recollir de terra la pedra preciosa de la Immaculada, que després altres especialistes prendran, tallaran i poliran fins a fer-la resplendir fulgurant davant de tota la cristiandat en la declaració del Dogma.

FRAY ALVAR DE BARCELONA, O. F. M. CAP.

Roma